

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление“.

Автор на дисертационния труд:

Чавдар Младенов Дочев – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Икономика“, Факултет по Икономика при Аграрен университет, гр. Пловдив.

Тема на дисертационния труд:

„Конкурентни възможности на иновативните технологии в земеделието“

Рецензент: доц. д-р Станимир Иванов Кабаиванов, Факултет по Икономически и Социални Науки, ПУ „Паисий Хилендарски“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Финанси (Иконометрия)“.

(акад. дл. н. ст. име, презиме и фамилия, висше училище/ научна организация; област на висше образование, професионално направление, научна специалност)

определен за член на научното жури със заповед № РД-16-1104/12.12.2018 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Чавдар Младенов Дочев завършил висшето си образование в ВИИ „Карл Маркс“ – гр. София (УНСС) през 1987 – специалност „Международни икономически отношения“, и втора специалност „Икономическа журналистика“. В периода 2000-2002 г. изучава „Аграрна икономика“ в Аграрен университет – гр. Пловдив. Докторантът е преминал през редица международни квалификационни курсове и специализирани обучения в Австрия, Швейцария, Унгария и САЩ в областта на селекция на хибридни култури и търговията със специализирани семена и препарати. Доказателство за неговата висока

квалификация в областта е опитът му като водещ консултант в „Пионер Семена България“ ЕООД по въпросите на новостите в слънчогледовите технологии.

Професионалния път на докторантът преминава през Българска търговско-промишлена палата, гр. София, „Атлас Консулт“, „Пионер Семена България“ ЕООД, DowDupont Co. и Corteva Agriscience Co. Заеманите в последните три компании ръководни позиции, позволяват на Чавдар Дочев да придобие изключително ценен практически опит, който намира пряко приложение в направените изследвания.

2. Актуалност на проблема.

Избраната тема е актуална и значима, като изследването се фокусира върху проблеми от ключово значение за нарастване на производителността, икономическата ефективност и конкурентни възможности на аграрния сектор в България. Комбинацията от проблеми, пред които се изправят производителите на земеделска продукция изисква професионално и задълбочено изследване на възможностите, които иновативните технологии предлагат и как техните положителни ефекти могат да бъдат ефективно оползотворени. В този контекст дисертационното изследване има изразена практическа значимост, а получените резултати могат да бъдат използвани, както от отделни компании, така и от управленски структури, които са ангажирани с развитието на аграрния сектор.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Основната теза на изследването е, че ефективността и конкурентните възможности на аграрния сектор в България може да бъдат повишени посредством ускореното внедряване на иновативни технологии. В този контекст е дефинирана и основната цел на дисертационния труд – да се анализира и оцени ролята на иновационните технологии в земеделието в страната и техния потенциал за повишаване на конкурентоспособността на отделни икономически агенти и отрасъла изобщо.

Реализацията на поставената цел минава през седем основни етапа, които решават конкретни задачи в изследването. Логическата им обоснованост и обвързаност позволяват в рамките на определения период от седем години (2010 - 2017 г.) да се откроят факторите влияещи върху навлизането на иновациите в земеделието. Направеният анализ на конкурентните възможности на ExpressSun® технологията, която авторът познава отлично от професионалната си практика, е основата върху която стъпва последващото проучване на процесите на навлизане на нови технологии в аграрния сектор. Съчетаването на методиката на DuPont-Pioneer и лични изследвания показва отлично познаване на съществуващите проучвания в областта от страна на докторанта, както и възможностите му за тяхното адаптиране, разширяване и допълване.

В изследването са използвани както данни от общодостъпни международни, регионални и национални бази данни, така и собствени източници (резултат от проведени опити, анкети и проучвания). Те са коректно обработени с помощта на статистически методи и са предмет на задълбочен сравнителен анализ. Заслужава положителна оценка избраният от докторанта подход при който използването на установени индекси и показатели (като

например Relative export Advantage Ratio) се придрожава със задълбочен анализ на изходните данни и последващ коментар върху тяхната динамика. Това позволява да се прилагат тези индикатори, които имат най-висока информационна стойност и са адекватни на особеностите на аграрния сектор в страната.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е написан на 266 страници и съдържа всички необходими раздели. Структурата на изследването е добре балансирана в Увод, три глави, Изводи, Заключение и списък с използваните литературни източници.

В уводната част кратко и точно са формулирани изследователската теза, основната цел и задачите решавани по пътя за нейното постигане. Обектът и предметът на дисертационното изследване са ясно определени. Докторантът коректно е изброял използваните източници на данни.

Първа глава от изследването представя съвременните виждания за сравнителните предимства и конкурентните способности, както и най-често използваните методи за тяхната оценка. Трябва да отбележим, че в тази част освен да представи съвременните разработки в областта докторантът представя достатъчно ясно своята лична позиция и научни виждания. Използваните в тази глава данни от изследване на компанията „Клефман груп“ подчертават връзката между професионалния опит на докторанта и неговите научни интереси.

Втората част от изследването съдържа анализ на конкурентните възможности на технологията ExpressSun® на „DuPont-Pioneer“. Съчетаването на технологичните и икономически характеристики на технологията, позволяват на автора да направи изводи за сравнителните предимства на страната в търговията със слънчоглед. Втората част включва и използването на система от матрици за анализ на политики (МАП), с чиято помощ са изследвани обществените ефекти от въвеждането на нови технологии в производството на слънчоглед.

Третата глава от изследването разглежда възможностите за развитие на инновационни технологии в българското земеделие. Стъпвайки върху разработен модел за технологично развитие на българското земеделие (Алексиев, 2011) докторантът представя факторите определящи търсенето и скоростта на внедряване на инновационни технологии в земеделието, както и процесите на тяхното разпространение и адаптация. За пълнотата на направения анализ способства и проучването на институционалната среда за инновационно развитие.

Изводите и заключителната част на изследването съдържат обобщение на получените резултати, както и конкретни препоръки за ускоряване на процесите по въвеждане на нови технологии в земеделието.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В дисертацията са използвани общо 163 литературни източници, от които 62 на български език, 2 на руски език, 99 на английски език, както и 12 онлайн ресурса.

6. Приноси на дисертационния труд.

В изследването на Чавдар Младенов Дочев могат да бъдат откроени както научно-теоретични, така и практико-приложни приноси. Те са ориентирани към конкретни препоръки свързани с внедряването на нови технологии в българското земеделие и конкретно производството на слънчоглед.

Научно-теоретични приноси

Научно-теоретичните приноси на дисертационното изследване са свързани преди всичко с открояване на спецификата на приложението на иновативните технологии в земеделието и определянето на конкретни показатели, които могат да обвържат този процес както с промените в конкурентните предимства на отделни икономически субекти, така и на отрасъла като цяло. Изследователският подход използван от докторанта при избор на обща методика за изследване на конкурентните предимства свързани с използването на нови технологии в аграрния сектор може да бъде прилагана при различни проблемни ситуации и да се превърне в основа и за други бъдещи проучвания.

Практико-приложни приноси

Практико-приложните приноси на дисертационното изследване могат да бъдат систематизирани, както следва:

- Приноси свързани с проведената полева проверка на технологията ExpressSun®, която позволява да се оцени потенциала от внедряването ѝ на практика. Тази част от изследването е подкрепена с резултатите от проучване на ефектите от технологията в 232 земеделски стопанства, които са сериозна база за направените качествени и количествени оценки и изводи.
- Приноси свързани с оценка на екстензивните и интензивни компоненти на технологията ExpressSun® при формирането на капацитет за производство на слънчоглед и ефекта на технологията върху сравнителните предимства на страната за отглеждане на тази маслодайна култура.

Специфичен принос с практическо значение е и приложената система от матрици за анализ на политики за производство на слънчоглед. Тя позволява да се направи адекватна оценка на общественото въздействие от въвеждането на нова технология и ефектите в различни времеви хоризонти от нея.

Дисертационното изследване е придружено от декларация за оригиналност и нямам основания да се съмнявам, че направените проучвания и получените резултати са лично дело на докторанта.

7. Критични бележки и въпроси.

Към докторанта могат бъдат отправени следните въпроси:

- 1) Необходимо ли е да се използват всички посочени на стр. 71 показатели или матрицата за анализ на политики може да се състави само с част от тях?
- 2) Много от ключовите за скоростта на дифузия на новите технологии фактори (големина на стопанствата, възрастова и образователна структура) са инертни и не могат да се променят бързо. Според Вас в краткосрочен план какво има по-силен ефект върху дифузията – външните (иновативност) или вътрешните (имитация) влияния?

Смятам, че изложението би спечелило, ако се изследват допълнително представените динамични редове от икономически показатели, с цел да се установят допълнителни закономерности в тяхното развитие и се прогнозират техните стойности.

Посочените бележки имат препоръчителен характер и по никакъв начин не омаловажават постигнатите от докторанта резултати.

8. Публикувани статии и цитирания.

Представени за рецензиране са четири публикации в периода 2009-2018 година – в списание Растениевъдни науки, от международна научна конференция „Икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания“ в СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов, в Научни трудове на Аграрен Университет – гр. Пловдив и от международна конференция AGROSYM 2016 в Босна и Херцеговина. Тематиката на представените публикации е свързана с разглежданите в дисертационния труд проблеми и отразява съществени страни от проведеното изследване.

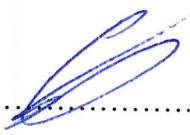
Считам, че представеният автореферат отразява обективно структурата, съдържанието и постигнатите резултати на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на приложените от докторанта, различни методи на изследване, коректно изведените експерименти, събраната и обработена информация от собствени проучвания и опити, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да дам своята убедена **ПОЛОЖИТЕЛНА оценка и да предложа на почитаемото Научно жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Чавдар Младенов Дочев.**

Дата: 18.01.2019г.

гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ: .....

(доц. д-р Станимир Кабаиванов)